

CROSS ARCHITECTURE, EEN GRENsverleggend BUREAU

Nederlander **Marcel Blom** en zijn Duitse partners **Markus Sporer** en **Cornelius Wens** vormen het management van Cross Architecture, een architectenbureau met vestigingen in Amsterdam, Aken en Keulen. Zoals de naam al zegt, is kruisbestuiving essentieel. Hoewel het werk herkenbaar is, leggen ze zich niet vast op een stijl, wel op een manier van werken, waarin creativiteit, flexibiliteit en de menselijke maat vooropstaan. 'We kijken naar de situatie van de klant en laten ons daardoor inspireren, reagerend op de randvoorwaarden. Het programma van eisen is voor ons een uitdaging om verder te denken.'

De partners van Cross Architecture kennen elkaar al jaren. Ze werkten onder meer in Nederland al samen aan grote projecten van gerenommeerde architectenbureaus, voor ze in 2016 Cross Architecture begonnen. Inmiddels heeft het bureau twintig medewerkers in Aken, drie in Keulen en vijf in Amsterdam die vaak gezamenlijk aan projecten werken. Wie het portfolio bekijkt valt de grote diversiteit van hun werk op: van de uitbouw van een woning in Haarlem tot een woningbouwproject in Utrecht of Almere, een rooftopoffice in Aken, de Internationale School in Utrecht of complete stadsvernieuwingsprojecten in Bonn, Düsseldorf en Aken.

WELKE VOORDELEN HEEFT EEN SAMENWERKINGSVERBAND VAN NEDERLANDSE EN DUITSE ARCHITECTEN?

Sporer: 'Zowel Cornelius als ik hebben lang in Nederland gewerkt. Onze Duitse klanten zien ons als goede luisteraars. Ze vinden onze benadering onconventioneel en verfrissend. We hebben geen vooraf vastgelegde stijl, maar pakken ieder project zoveel mogelijk blanco aan, met een vrije denkwijze. Dat is in Duitsland heel ongebruikelijk, en Duitsers zien ons dan ook vaak als een Nederlands bureau.'

Blom: 'Wat wij Nederlanders van onze Duitse collega's kunnen leren is de aandacht voor het technische aspect en voor de verantwoordelijkheid van de architect. Niet alleen de maatschappelijke verantwoordelijkheid,

maar ook de verantwoorde omgang met het budget en het programma van eisen. Die combinatie van nieuwsgierigheid, creativiteit en professionele verantwoordelijkheid is onze kracht als bureau.'

ZIJN ER CULTURELE VERSCHILLEN IN DE MANIER WAAROP IN NEDERLAND EN DUITSLAND PROJECTEN WORDEN AANGEPAKT?

Blom: 'Je zou het misschien niet denken, maar Nederland raakt meer verzuimd. Architecten worden door de Nederlandse aanbestedingsmethoden steeds meer gedwongen zich te specialiseren in een specifieke categorie gebouwen. In Duitsland is de architect nog een bouwheer, daar kunnen bureaus nog meer zelf kiezen welke diversiteit van projecten ze aanpakken. Daarnaast is het in Duitsland heel gebruikelijk dat je meerdere aannemers hebt binnen een project, terwijl je in Nederland meestal een hoofdaannemer hebt die de onderaannemers selecteert. Bij ons ontwerp voor de Internationale School in Utrecht werken wij met verschillende aannemers, onder onze eigen regie. In onze ervaring levert dat een betere prijs-kwaliteitverhouding op.'

Sporer: 'Verrassend is ook het verschil in bureaucratie bij competities. In Nederland moet je bij een tender een ongelooflijke hoeveelheid papierwerk indienen, met veel referenties en een compleet ontwerp. In Duitsland heb je als architect meer vrijheid. Je hebt natuurlijk ook referenties nodig, maar er is meer ruimte om een

V.l.n.r. Marcel Blom, Cornelius Wens en Markus Sporer

‘WE MOEDIGEN ONZE MEDEWERKERS ALTIJD AAN OM MET ORIGINELE IDEEËN TE KOMEN.’

Internationale School Utrecht

Apartementen Defensie terrein Utrecht

schetsmatig concept in te dienen dat je later uitwerkt. Dat wil zeggen: er is van opdrachtgeverszijde meer vertrouwen dat er vanuit een goed idee ook iets moois tot stand komt. Je zou het misschien andersom verwachten, maar het is wel zo.’

IS HET NIET OMSLACHTIG OM VANUIT VERSCHILLENDE VESTIGINGSPLAATSEN SAMEN TE WERKEN?

Wens: ‘Integendeel, het geeft een andere dynamiek. We komen in verschillende fasen van een project samen, kijken er anders naar, wisselen ideeën uit. Zo houden we elkaar scherp. We wisselen ook uit tussen de bureaus, soms komen mensen uit Amsterdam naar Duitsland en andersom. Dat geeft veel flexibiliteit en we hebben zo veel steun aan elkaar.’

Blom: ‘Wij worden van nature aangetrokken tot grote projecten, dus dan is support vanuit een andere vestiging vaak nodig. Daarnaast werken we ook veel met externe bureaus, van landschapsarchitecten tot stedenbouwkundigen. Bovendien is onze werkwijze gebaseerd op research en creativiteit. We hebben een jong en creatief team, en we moedigen onze medewerkers ook altijd aan om met originele ideeën te komen. Dat is heel speciaal in deze wereld, heb ik gemerkt.’

Woonstoren Defensieterrein Utrecht

JULLIE HEBBEN HET NIEUWE STADSHART VAN BONN BIJNA VOLTOOID, DE COMPETITIE VOOR HET ‘HAUS DES WISSENS’ IN BOCHUM GEWONNEN, EN ZIJN DAARNAAST ACTIEF OP MEERDERE STADSVERNIEUWINGSPROJECTEN IN NEDERLAND EN DUITSLAND. WAT IS DE ESSENTIE VAN JULLIE STEDENBOUWKUNDIGE AANPAK?

Blom: ‘We willen altijd iets toevoegen aan de stad, uitgaande van de omgeving van het project. De Internationale School in Utrecht maakt met zijn terrassenarchitectuur een verbinding met de hoogbouw op de campus, maar ook met het aangrenzende natuurgebied van Amelisweerd. In de dynamische gevel vindt een downsizing plaats naar de gebruiker, het kind. Dus we variëren in schaalgrootte, en hebben altijd oog voor de menselijke maat.’

Wens: ‘In het Haus des Wissens (de transformatie van een postkantoor in een multifunctioneel gebouw waarin het leren centraal staat, red.), brengen we de schaal van de grote stad en het autogebruik van de directe omgeving binnen het gebouw terug naar de menselijke maat van het individu, de voetganger.’

Turm Düsseldorf

Sporer: ‘In ‘Urban Soul’, ons stadsvernieuwingsproject in Bonn, hadden we de beschikking over twee grote terreinen. Waar onze concurrenten twee grote blokken projecteerden, hebben wij er drie gecreëerd, zodat er ruimte overblijft voor een klein plein dat de open ruimte een nieuwe, menselijke kwaliteit geeft. En in plaats van een grote parkeergarage hebben wij een kleinere gemaakt, die aan het zicht wordt onttrokken door een supermarkt en kantoorruimte.’

HET MATERIAALGEBRUIK IS VOOR JULLIE OOK VAN BELANG.
Wens: ‘Ook in de detaillering van de façade gaan we uit van de menselijke schaal. We besteden veel aandacht

Haus Des Wissens Bochum

‘IN DUITSLAND HEB JE ALS ARCHITECT MEER VRIJHEID’

Düsseldorf

Research stad van de toekomst

‘ALS JE EEN PROJECT OP ONZE MANIER AANPAKT, KUN JE HET OOK UITLEGGEN AAN MENSEN DIE NIET ALS ARCHITECT ZIJN OPGELEID.’

aan de haptische kwaliteit van een gebouw, hoe er van een afstand uitziet, maar ook hoe het van dichtbij voelt en ruikt. In Bonn zitten we dichtbij het historisch centrum, dan moet je niet kiezen voor materialen als glas en metaal.’

Sporer: ‘Als je een project op die manier aanpakt, kun je het ook uitleggen aan mensen die niet als architect zijn opgeleid. In Düsseldorf hebben we een gebouw op een industrieterrein getransformeerd tot woningen, in een straat met veel verkeer en een spoorweg erlangs. We hebben een plan gemaakt met sociale huurwoningen en koopwoningen, maar ook een kantorenflat van 60 meter, met veel aandacht voor de kwaliteit van de buitenruimte en veel groen. De parkeergarage is ondergronds en zo klein mogelijk gehouden, wat in een land dat zo hecht aan autobezit niet evident is. Het mooie is dat de bewoners zelf ook plannen mochten indienen, die met die van ons bleken overeen te komen. Daarna stonden ze pal achter het project.’

HOE ZIEN JULLIE WONINGBOUW EN STADSPANNING IN DE TOEKOMST?

Wens: ‘We maken ook ontwerpen die ons helpen dromen en verder te kijken. Zo hebben we een ontwerp gemaakt voor het Gleisdreieck in Berlijn, een langgerekt terrein waar we een transitieruimte op projecteren, met een openbaar park, galeries en werkruimtes en mogelijkheden voor urban farming.’

Sporer: ‘We doen veel research naar de stad van de toekomst. De coronacrisis heeft ons bevestigd in het idee dat meer groei de verkeerde weg is. We zien meer in selfsupporting steden en buurten en minder auto’s, wat in een land als Duitsland bepaald niet evident is.’

Blom: ‘We staan open voor inbreng van allerlei

Vertical Villas

disciplines, van deskundigen op het gebied van mobiliteit, voeding en energie tot trendwatchers en internet-whizzkids. Je ziet de laatste jaren, en zeker nu door de coronacrisis, hoe de opvattingen over stedelijke ontwikkeling enorm in beweging zijn. Mensen gaan anders denken over mobiliteit, thuiswerken, duurzaamheid en dergelijke. Daar willen wij flexibel op in kunnen spelen, door continu onderzoek te doen en projecten aan te passen.’

IN NEDERLAND IS ER EEN GROTE TREK NAAR DE STEDEN, MET AL HUN VOORZIENINGEN. IS DAT IN DUITSLAND OOK ZO?

Sporer: ‘Absoluut. In Duitsland lopen complete dorpen leeg. Vooral in het voormalige Oost-Duitsland, maar het speelt ook in het Westen.’

Wens: ‘Maar wij denken dat mensen, ook al willen ze in de stad wonen, toch het groen, de openheid en het knusse van het dorp zoeken. Dus willen wij de levenskwaliteit van het dorp naar de stad brengen.’ ■

‘DE CORONACRISIS HEEFT ONS BEVESTIGD IN HET IDEE DAT MEER GROEI DE VERKEERDE WEG IS.’

WELKE TRENDS ZIE JE OP HET GEBIED VAN WONEN?

‘Wonen in ‘community’s’ zal toenemen, en dat zal gepaard gaan met levensbestendig wonen, waarbij op individuele groei en krimp van woonruimte tijdens je leven wordt ingespeeld. Waarbij het maaiveld volledig (semi)openbaar beschikbaar is.’

WELKE FUNCTIES HEBBEN WONINGEN NOG MEER IN DE TOEKOMST?

‘Woningen zullen steeds meer als een individuele slaapplek worden gezien. Daarnaast zal er steeds meer ingezet worden op ‘shared space’.

WAT IS ER NODIG OM PRETTIG TE WONEN IN DE COMPACTE STAD?

‘Een groene omgeving met community-activiteiten, waarbij vooral het daklandschap gebruikt dient te worden.’

WAT WORDT HET BELANGRIJKSTE KENMERK VAN WONEN IN DE TOEKOMST?

‘Werken en wonen worden één.’

WAT IS DE GROOTSTE UITDAGING?

‘Ongebreidelde bevolkingsgroei zal in het algemeen zal een grote druk op steden geven. De Nederlandse historische stad kan dat niet aan, dus om dat te accepteren, dat zal een uitdaging zijn. Daarbij

V.l.n.r. Markus Sporer, Cornelius Wens en Marcel Blom

speelt de logistiek om iedereen in een stad van eten te kunnen voorzien een grote rol. Volgens ons is minder globalisering en meer kijken naar selfsupporting-methodes de weg die we in moeten slaan.’

WAT ZOU DEN PARTIJEN OP DE NEDERLANDSE

WONINGMARKT ANDERS EN BETER KUNNEN DOEN?

‘Meer in allianties werken om tot integrale stedelijke plannen te komen. Daarmee wordt versnippering tegengegaan en kunnen risico’s en verantwoordelijkheden gedeeld worden. Gemeenten dienen

hierin het voortouw weer te nemen en niet alles aan de markt over te laten. Regelgeving zal vrijer dienen te worden om innovaties en experimenten te stimuleren.’

WAT VALT OP ALS HET GAAT OM DE WOONWENSEN?

‘De grote diversiteit in doelgroepen.

Daarbij zie je dat bestaande waarden zeer prevaleren boven vernieuwing. We bouwen met zijn allen voor de toekomst, maar leven nog zeer in het heden.’

WELKE INNOVATIES GAAN HET VERSCHIL MAKEN?

‘De Hyperloop.’